

Με πολλές κιθάρες

Η δισκογραφική έκδοση *100 Guitars*, ηχητική μαρτυρία συναυλίας οργανωμένης από τον Βαγγέλ Μπουτούνη για το Φεστιβάλ Αθηνών –Ωδείο Ηρώδου Αττικού, 28.7.2004– κατεγράφη ως η μεγάλη έκκληση εκείνης της χρονιάς, αφού αναδείχθηκε σε μία από τις πλέον ευπώλητες, χωρίς, ωστόσο, να διαθεθεί τον, εξ ορισμού, γνωστό εμπορικό χαρακτήρα (δημοφιλείς τραγουδιστές, τραγούδια-επιτυχίες κ.ο.κ.). Η απρόσμενη ανταπόκριση ικανοποίησε τον Βαγγέλ Μπουτούνη, μα και τον προβληματίσε για τη συνέχεια. Ήταν προφανώς δύσκολο να συγκεντρωθούν ξανά τόσοι κιθαριστές –περισσότεροι από εκατό ήσαν– αλλά και να οργανωθεί ένα καινούριο πρόγραμμα που να ικανοποιεί τις προσδοκίες του ακροατήριου. Ο Βαγγέλ Μπουτούνης ποτέ, πάντως, δεν εγκατέλειψε την ιδέα της συνέχειας. Συγκέντρωνε υλικό, κατέγραφε ιδέες και σκέψεις, οργάνωνε το σχεδιασμό. Το πλήρωμα του χρόνου έφτασε και με ανανεωμένη διάθεση, αλλά και ομάδα συνεργατών –μολονότι ο βασικός πυρήνας παρέμεινε αναλλοίωτος– αποτόλμησε τη συνέχεια. Με ολιγομελέστερο σύνολο, πιο ευέλικτο και πειθαρχημένο, με τη φωνή να δηλώνει παρουσία σε μερικές επιλογές-πρωτόψεις, προσδοκά να... επεκτείνει την περίφημη ρήση του Φρεντερίκ Σοπέν «Τίποτα δεν ηχεί πιο όμορφα από μια κιθάρα, εκτός ίσως από τις δύο».

Επειδή οι επιλογές της έκδοσης είναι πολύμορφες και εκτείνονται σε όλο σχεδόν το φάσμα της μουσικής, θεωρούμε ότι μια σύντομη ξενάγηση στο διαμορφωμένο πρόγραμμα είναι ευεργετική. Γιατί καλύτερος ακροατής είναι πάντοτε ο ενημερωμένος ακροατής.

Το εναρκτήριο, το καταληκτικό μα και ένα ενδιάμεσο έργο φέρουν την υπογραφή του Μάνου Χατζιδάκι, του οποίου ο Βαγγέλ Μπουτούνης υπήρξε, κατά κάποιο τρόπο, μαθητής. Πρόκειται για δυο τραγούδια και ένα οργανικό, τα οποία παρουσιάζονται καταλλήλως προσαρμοσμένα,

αφού είχαν παρουσιαστεί στο παρελθόν και σε μορφή για δυο κιθάρες, εκπονημένη από τον Βαγγέλ Μπουτούνη.

Πρώτα το οργανικό *Προσωπογραφία της μητέρας μου*, το οποίο προέρχεται από το εμβληματικό *Χαμόγελο της Τζοκόντας*. Ο Βαγγέλ Μπουτούνης θέλησε η βασική μελωδία του να αποδίδεται από βιολοντσέλο, ενώ και το βιολί, και κυρίως το μαντολίνο, προσδίδουν ιδιαίτερο χρώμα. Τα δυο τραγούδια, που τραγουδήθηκαν με στίχους του Νίκου Γκάτσου, είναι το *Αθανασία*, από τον ομώνυμο κύκλο του 1975, και το *Η μπαλάντα του Ούρι*, το οποίο να μεν πρωτοδισκογραφήθηκε ως οργανικό στον κύκλο *Αθανασία* –αργότερα τον χόρισε στίχους ο Γκάτσος– ακούστηκε όμως για πρώτη φορά το 1969 στους τίτλους της ταινίας του Γιαν Νεγκουλέσκο *Οι ήρωες*.

Η δεύτερη επιλογή προέρχεται από τις δημοφιλείς *Τέσσερις εποχές*, τέσσερα κοντσέρτα για βιολί και ορχήστρα, τα οποία συνέθεσε το 1723 ο Ιταλός μουσουργός Αντόνιο Βιβάλνι (1678-1741). Τα κοντσέρτα αυτά, που καθώς τους έχει το όνομα μιας εποχής, εκδόθηκαν το 1725 ως μέρος δωδεκαμερούς έργου με τίτλο *Il cimento dell'armonia e dell'inventione* (*Ο ανταγωνισμός ανάμεσα στην αρμονία και την επινόηση*). Για την έκδοση επελέγη το πρώτο μέρος, *allegro*, από το πρώτο κοντσέρτο που είναι εμπνευσμένο από την άνοιξη. Και αντί για τη μικρή ορχήστρα εγχόρδων που θέλει ο συνθέτης να συνοδεύει το βιολί, εδώ το συνοδεύει μεγάλη ορχήστρα από κιθάρες. Ακολουθεί ένας παραδοσιακός ζωναράδικος σκοπός. Ο ζωναράδικος είναι ζωηρός χορευτικός ρυθμός της Θράκης, σε 12/8, τον οποίο έφεραν πρόσφυγες από την Ανατολική Ρωμυλία. Η ονομασία του οφείλεται στον τρόπο με τον οποίο οι χορευτές (παλιότερα μόνον άνδρες) δημιουργούσαν το χορευτικό σχήμα, καθώς τα χέρια τους έπιαναν σταυρωτά τα ζωνάρια των πλαινίων τους. Έγινε

ιδιαιτέρως δημοφιλής όταν ο Διονύσης Σαββόπουλος τον χρησιμοποίησε –τον ίδιο σκοπό που υπάρχει στην παρούσα έκδοση και προέρχεται από το τραγούδι *Λιανοχορταρούδια*– με ευφάνταστο τρόπο το 1972 στο δεύτερο μέρος –*Τα παιδιά με τα μαλλιά και με τα μαύρα ρούχα...*– του τραγουδιού *Μαύρη θάλασσα*, που κοσμούσε τον κύκλο *Βρώμικο ψωμί*.

Όταν το 1955 ο ερασιτέχνης τραγουδοποιός από τον Παναμά Κάρλος Ελέα Αλμαράν συνέθετε το τραγούδι *Historia de un amor (Ιστορία μιας αγάπης)*, στη μνήμη της γυναίκας του αδελφού του, δεν μπορούσε να φανταστεί ότι θα αναδεικνυόταν σε ένα από τα πλέον δημοφιλή ερωτικά τραγούδια του 20ού αιώνα. Το τραγούδι, ένα μελωδικότατο μολέρο, ερμηνεύτηκε και δισκογραφήθηκε σε δεκάδες διαφορετικές εκδόσεις από δεκάδες καλλιτέχνες σε όλο τον κόσμο, όπως το Τρίο Λος Πάντσος (αργότερα και με την αρωγή της Ίντι Γκορμέ), τους Λος Παραγουάιους (με τον Λουίς Αλμπέρτο ντελ Παρανά), την Έρθα Κιτ, τον Περέζ Πράντο, τη Νάνα Μούσχοουρ, την Νταλιντά, τον Χούλιο Ιγκλέσιას – για να μνημονεύσουμε μερικούς μόνο. Και να σήμερα, η νέα πρόταση αποδεικνύει ότι το τραγούδι αντέχει ακόμη στο χρόνο.

Ο Βαγγέλης Μπουντούνης εμφανίζεται στην έκδοση και ως συνθέτης. Τα τρία από τα τέσσερα εμπεριεχόμενα δικά του συνθέματα υποτάσσονται σε συγκεκριμένους χορευτικούς ρυθμούς. Το πρώτο είναι ένα τρυφερό βαλς με ρομαντική αισθητική. Ονομάζεται *Το βαλς της Αγγελικής*. Έτσι το ονόμασε ο συνθέτης του όταν το έπλασε το 2004 και το αφιέρωσε στην κόρη του Λυδία-Αγγελική. Στη συναυλία του Ηρωδείου παρουσιάστηκε με το όνομα *Το βαλς του Ηρωδείου*. Στην παρούσα έκδοση παρουσιάζεται επανεπεξεργασμένο. Ο δημιουργός του θέλει πρωταγωνιστές το βιολί, το βιολοντσέλο, το ρεκίντο και το μαντολίνο. Μετ' ολίγον μια νοσταλγική

Πολωνέζα επιβεβαιώνει τη ρομαντική διάθεση του συνθέτη. Στην ερμηνεία του χορευτικού αυτού ρυθμού, που δόξασε ο Φρεντερίκ Σοπέν, κυριαρχεί το μαντολίνο, ενώ η φωνή λειτουργεί σαν μουσικό όργανο. Η βασική μορφή του δεν είναι πρωτότυπη. Πρόκειται για τη σπουδή αρ. 84 για σόλο κιθάρα, την οποία συνέθεσε ο Βαγγέλης Μπουντούνης και περιέλαβε στη μέθοδο κιθάρας Debuto. Λίγο μετά υπάρχει ένας άλλος χορευτικός ρυθμός, πιο ζωηρός και πιο οικείος. Πρόκειται για ένα «Σαλταρέλο», χορό με ναπολιτάνικη καταγωγή, που ο μύθος του χάνεται στο χρόνο. Το κεφάλαιο έργο, σύνθεση του 1993, ευρισκείται ηχογραφημένο και στην έκδοση *100 Guitars*. Η νέα ερμηνεία του, ενώ είναι πιο λιτή, είναι πιο συνεπής στις ρυθμολογικές προδιαγραφές του λαϊκού χορού της Ιταλίας. Το τέταρτο σύνθεμα του Μπουντούνη που περιέχεται στην έκδοση είναι ένα τρυφερό εγκώμιο στον Μάνο Χατζιδάκι. *Ένα τραγούδι για τον Μάνο*, το όνομά του. Πρόκειται για μια αυθόρμητη δημιουργία που μορφοποιήθηκε τρεις μέρες μετά το ξεκίνημα του Μάνου για την αιωνιότητα. Αυτό το όμορφο τραγούδι χωρίς λόγια, με τη δυσμέτρηση συναισθηματική φόρτιση, αποτέλεσε και τον πυρήνα δυο δισκογραφικών εκδόσεων με δυο κιθάρες, που ονομάστηκαν αντιστοίχως *Ένα τραγούδι για τον Μάνο vol.1* και *vol. 2*.

Εκτός από τα ελληνικά ηχοχρώματα, και εκείνα της Ιβηρικής χερσονήσου δίνουν εντυπωσιακό παρόν. Ένα τραγούδι από την Πορτογαλία σύγχρονο, αλλά ταυτόχρονα διαχρονικό, θυμίζει τη δημοτικότητα του συγκροτήματος Madredeus. Πρόκειται βεβαίως για το *O Pastor (Ο Ποιμένας)*, το οποίο πρωτοεμφανίστηκε το 1990 στην έκδοση *Existir (Υπαρξη)*. Στην καινούρια εκδοχή του διατηρεί την πρώτη μορφή του, αυτήν του τραγουδιού. Στην ίδια μορφή προσφέρονται και τα δυο τραγούδια που προσδιορίζουν τη μουσική παράδοση της γειτονικής Ισπα-

νίας. Προέρχονται από τη συλλογή του Φεδερίκο Γκαρθία Λόρκα. Ο ποιητής, όντας και καλός μουσικός, κατέγραψε στο σύντομο πέραςμά του από τη Γη δεκατρία παραδοσιακά τραγούδια του τόπου του στη λιτή μορφή για φωνή και πιάνο. Έχουν επιλεγεί το *Sevillanas del siglo XVIII* (Σεβιγιάνα του 18ου αιώνα) και το *El café de Chinitas* (Το καφέ της Κινεζούλας), που και τα δυο τους εκφράζουν, με διαφορετικό πάντως τρόπο, τις επιρροές των Αράβων κατακτητών. Υπάρχει όμως ένα ακόμη σύνθεμα προς το τέλος, οργανικό αυτό, που παραπέμπει στα μελαψά πνοχρώματα της αραβοϊσπανικής μουσικής: το παραδοσιακό *Boleros Sevillanas*, που συνδυάζει το μουσικό ήθος της σεβιγιάνα και του μπολέρο.

Ο κύκλος των παραδοσιακών χορευτικών σκοπών συμπληρώνεται από έναν ειρηνικό γοττευτικό, που γεννήθηκε στην Ιρλανδία. Ονομάζεται απλά «Ιρλανδικός χορός» και ουδείς γνωρίζει την ηλικία και το δημιουργό του. Αναπτύσσεται στη γωνιά τριμερή μορφή γρήγορο-αργό-γρήγορο. Ακούγοντας το αργό μεσαίο τμήμα του περιμένει ο ακροατής ότι θα ολοκληρωθεί ακολουθώντας τον κανόνα ABA. Όμως όχι! Το τρίτο τμήμα του είναι τελείως διαφορετικό.

Λίγο πριν, ανάμεσα στο *Βαλς της Αγγελικής* και το *Sevillanas*, προσφέρει στον ακροατή διαφορετική αισθητική συγκίνηση ένα αιθέριο δείγμα της ανεκτίμητης προσφοράς του μέγιστου των τραγουδοποιών: του Φραντς Σούμπερτ ασφαλώς. Στα εκατοντάδες τραγούδια που συνέθεσε στη σύντομη ζωή του, το *Ave Maria*, με την ευλαβική μεγαλοσύνη του, κατέχει εξέχουσα θέση. Είναι γνωστό ως *Ave Maria*, ωστόσο το πρωτότυπο όνομά του είναι *Ellens Gesang III* (Το τρίτο τραγούδι της Έλεν). Προέκυψε από τη μελοποίηση αποσπάσματος γερμανικής μετάφρασης του επικού ποιήματος του Σερ Γουόλτερ Σκοτ *The Lady of the Lake* (Η Κυρά της λίμνης). Ο Βαγγέλντς Μπουντού-

νις στην επεξεργασία του ζητά από το βιολί, το βιολοντσέλο και τη φωνή, την οποία και εδώ χρησιμοποιεί σαν όργανο, να οδηγήσουν τη φαντασία με τρόπο εξαιρωτικό σε τόπους υπερσυμπαντικούς, εκεί όπου μόνον η μουσική μπορεί.

Κορυφώματα στη γόνιμη πορεία του Βαγγέλη Μπουντούνη αποτελούν τα έργα για δυο κιθάρες (πρωτότυπα, δίκες του συνθέσεις ή μεταγραφές), τα οποία συνερμηνεύει με τη σύντροφό του, στη ζωή και την τέχνη, Μάρω Ραζή. Το σχήμα δε λείπει από την παρούσα έκδοση. Σε δυο επιλογές δωρίζουν τα ερμηνευτικά τους χαρίσματα. Πρώτα στην εξάισια άρια, με ήθος νανουρίσματος, την οποία συνέθεσε το 1935 ο Τζορτζ Γκέρσουιν για την όπερά του *Πόργκι και Μπες*. Η άρια, χάρη στα λαϊκά χαρακτηριστικά της, σύντομα απεξαρτήθηκε από το λυρικό δράμα για το οποίο πλάστηκε και διέγραψε μια ζηλευτή πορεία, ως λαϊκό τραγούδι και ως οργανικό. Πρόκειται να βεβαιωθεί για το *Summertime* (Καλοκαίρι), το οποίο, αν κρίνουμε από τις δισκογραφημένες εκδοχές του -3.000 περίπου- είναι ασφαλώς το δημοφιλέστερο σύνθεμα στην ιστορία της μουσικής. Εξίσου ατμοσφαιρική μα και σαγηνευτική είναι και η δεύτερη επιλογή, η *Cavatina*, σύνθεση του 1970, την οποία χρησιμοποίησε ο πλαστουργός της Στάνλεϊ Μάγιερς στη συγκλονιστική ταινία του Μάικλ Τσιμίνο *The deer hunter* (Ο ελαφοκυνηγός, 1978). Είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την κλασική κιθάρα, αφού για την ταινία, όπου δέσποζε ως μουσικό θέμα, την ερμήνευσε ο γνωστός, όσο και εξαιρετός, κιθαριστής Τζον Γουίλιαμς.

Μάρτιος 2008
Γιώργος Β. Μονεμβασιτών
Κριτικός - ιστορικός μουσικής

Historia de un amor: ENA «ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟ» CD

Με μεγάλη δυσκολία ξαναμπήκα στην περιπέτεια να ηχογραφήσω ένα νέο CD με τους «Κιθαριστές». Ομολογώ ότι το πρώτο (*Ζωντανή ηχογράφιση στο Ηρώδειο*) υπήρξε μια «εύκολη» υπόθεση, αφού σε τέτοιες ζωντανές ηχογραφήσεις είναι επιτρεπτές κάποιες ατέλειες που, βέβαια, καλύπτονται από τη φρεσκάδα του «ζωντανού». Στο CD αυτό, τα αναζήτησα και τα δύο: Αφενός μια εκτέλεση χωρίς τεχνικές αδυναμίες κι αφετέρου μια ηχογράφιση που να θυμίζει ζωντανή συναυλία. Έτσι μπήκαμε στο στούντιο με πολύ τρακ και πολλή αγωνία για το τελικό αποτέλεσμα, δεδομένου ότι για πρώτη φορά (και όχι μόνο στην Ελλάδα) θα ηχογραφούσε μια ογκώδης ορχήστρα από κιθάρες. Η επιλογή της μουσικής, οι ενορχηστρώσεις, οι κιθαριστές, οι σολίστ, το στούντιο και οι ηχολήψεις επιλέχθηκαν για να υπηρετήσουν ένα μόνο στόχο: Τη δημιουργία ενός CD που να σέβεται τους ακροατές του και, κυρίως, να μην προδίδει τη μουσική, αφού όλα τα έργα (εξαιρώ τα δικά μου!) είναι σημαντικά το καθένα στο είδος του. Με τον τρόπο αυτό, δημιουργήσαμε ένα CD που χώρεσε όλα τα είδη και όλες τις εποχές της μουσικής και που, ίσως, αποδεικνύει αυτό που μου έμαθε ο μεγάλος μου δάσκαλος και φίλος Μάνος Χατζιδάκις: Πως η μουσική είναι μία: Η Καλή.

Εύχομαι να αγκαλιαστεί από τον κόσμο, όπως έγινε και με το πρώτο, για να αποδειχθεί για μια ακόμα φορά ότι όλοι μπορούν να χαρούν την καλή μουσική χωρίς απαραίτητα να την έχουν σπουδάσει, όσο δύσκολο κι αν είναι να την ανακαλύψουν στην εποχή μας που κατακλύζεται από κάθε είδους σκουπίδια.

Θεωρώ πολύ σημαντικό, στην πλαστική εποχή που ζούμε, η μουσική να παίζεται από όργανα φυσικά, όπως παιζόταν αρκετούς αιώνες πριν, από την κιθάρα, το βιολί, το μαντολίνο, το τσέλο και το κοντραμπάσο. Θα έλεγα ότι πρόκειται στην κυριολεξία για ένα «οικολογικό» CD.

Πολλοί είναι οι άνθρωποι που εργάστηκαν και βοήθησαν

για τη δημιουργία αυτού του δίσκου. Τους ευχαριστώ όλους μέσα από την καρδιά μου. Πρώτη απ' όλους τη σύντροφό μου Μάρω Ραζή που έζησε αυτή την περιπέτεια από την πρώτη νότα που έβαλα στο πεντάγραμμο και που συμμετείχε σαν «Μπαλαντέρ» σε όλα τα έργα παίζοντας όλες τις φωνές, πότε με την κανονική κιθάρα και πότε με την μικρή (requinto). Τη «μόνιμη» τραγουδίστρια των «Κιθαριστών», τη σοπράνο Ελληνική Ζερβού, που αποτελεί για μας και την ορχήστρα κάτι πολύ παραπάνω από μια σπουδαία φωνή. Τον Γιώργο Χατζιδάκι για την εμπιστοσύνη του.

Τους «Κιθαριστές», και κυρίως εκείνους που αποτέλεσαν τη βασική ορχήστρα της ηχογράφησης: τον Κων/νο Κωνσταντόπουλο, τον Σπύρο Χριστόγλου, τον Σταύρο Ντουλαβέρη, τον Μιχαηλάγγελο Τουμανίδη, τον Περούλη Σακελλαρίδη, τον Νίκο Δημοσθένους, τον Γιώργο Καραάσβα, τον Νίκο Δραγώνα, τον Γιώργο Μπουλαζέρη, τον Νίκο Παπασπυρόπουλο, τον Ανδρέα Χαλκιά, τον Δημήτρη Κέκκο και τον Γιάννη Τριδίμη.

Τον Μάριο Φραγκούλη και τους συνεργάτες του Θύμιο Παπαδόπουλο και Μαίρη Τηλεμάχου, τον Κων/νο Μπουντούνη στο τσέλο και τα κρουστά και τη Λυδία Μπουντούνη στο βιολί, τους ηχολήπτες Άκη Πασχαλάκη και Αλέξανδρο Χρυσίδα, τους καλούς μου φίλους Κων/νο Κωνσταντόπουλο (μαντολίνο) και Περούλη Σακελλαρίδη, τους φιλόξενους ιδιοκτήτες του στούντιο Sierra, τον μπασίστα Πόλυ Πελέη, τον «Ματαγκίστσα» Σταύρο Ντουλαβέρη, τον Στέλιο Φωτιάδη, την Κάτια Καπελλάκου και τον Γιώργο Μονεμβασιτή.

Στους στενούς μου συνεργάτες χρωστώ μια μεγάλη συγνώμη για τον εκνευρισμό μου στις πρόβες και στην ηχογράφιση και (για χιλιοστή φορά) μια υπόσχεση πως δε θα ξανασυμβεί!

Βαγγέλης Μπουντούνης